

Nieuwsbrief 'Aftellen naar de Omgevingswet'

Klimaatadaptatie: op naar groene daken en autoluwe steden?

Datum: 23 maart 2023

Deze blog maakt onderdeel uit van het thema 'Een duurzame stad' in de reeks 'Aftellen naar de Omgevingswet'.

Nederland krijgt steeds vaker te maken met extreem weer, zoals hitte en droogte, maar ook met wateroverlast. De Nederlandse zomer van 2022 kenmerkte zich door extreme warmte en langdurige droogte. Het contrast met de zomer van 2021 was dan ook groot, toen de provincie Limburg te kampen had met extreme regenval en hoge waterstanden.

Aanpassingen aan de gevolgen van klimaatveranderingen zijn daarom noodzakelijk. Dit wordt ook wel 'klimaatadaptatie' genoemd. Volgens de "Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie"¹ moet Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht. Maar wat wordt precies bedoeld met klimaatadaptatie? Zijn er al aansprekende voorbeelden van gemeenten die hebben ingegrepen in de openbare ruimte? En welke juridische instrumenten bestaan er voor gemeenten in het kader van klimaatadaptatie?

Wat is klimaatadaptatie?

Klimaatadaptatie betreft een breed begrip. Hierbij kan men denken aan het waterveilig en hittebestendig inrichten van de openbare ruimte, maar ook aan het treffen van maatregelen ter voorkoming van 'hittestress' in binnensteden. Want door de dichte bebouwing in binnensteden in combinatie met schaarste aan groen, water en wind, blijft de warme in binnensteden 'hangen' en is de temperatuur hoger dan in omringende gebieden.

Vergroening Rotterdam in de strijd tegen hittestress

Een voorbeeld van een gemeente die actief probeert om deze hittestress tegen te gaan, is de gemeente Rotterdam. Zij heeft de afgelopen jaren de binnenstad fors 'vergroend'. Zo is er de afgelopen jaren ruim 20 hectare aan groenvoorzieningen (circa 29 voetbalvelden) aan de openbare ruimte toegevoegd. Daarnaast bestaan plannen om de stad autoluw te maken, stadsparken te realiseren in de binnenstad en de Rotterdamse daken verder te vergroenen.

Juridisch instrumenten klimaatadaptatie onder het huidige recht

Crisis- en Herstelwet

Op grond van artikel 2.4 van de Crisis- en Herstelwet bestaat voor gemeenten de mogelijkheid om tijdelijk af te wijken van bepaalde wet- en regelgeving, waaronder de Wet ruimtelijke ordening. Een bekend voorbeeld vormt het 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte'. Artikel 7c van het Besluit uitvoering CHW biedt gemeenten de mogelijkheid om een gebied aan te wijzen op basis waarvan – vooruitlopend op de Omgevingswet – kan worden geëxperimenteerd met functionaliteiten van het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan).

¹ Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie.

Voor een aantal gebieden in Nederland is het instrument 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte' aangewezen om te experimenteren met klimaatadaptatie. De bestemmingsplannen voor deze gebieden kunnen ook voor andere gemeenten inspiratie opleveren.

Een voorbeeld hiervan is het "GreenTech Park Brabant (GTPB)". Dit is binnen de gemeente Boxtel aangewezen als experimenteergebied. In de planregels van het ontwerpbestemmingsplan van GTPB is onder meer een voorwaardelijke verplichting opgenomen om klimaatadaptief te bouwen. Dit betekent dat het bouwen van een gebouw slechts is toegestaan als er vanaf het gebouw "*bij de hoogste zonnestand op 21 maart, niet meer dan 20% zonweerkaatsing van zonlicht richting de openbare ruimte plaatsvindt.*"

Structuurvisie

Zowel het Rijk, provincies als gemeenten hebben de mogelijkheid om in het kader van een 'goede ruimtelijke ordening' een structuurvisie vast te stellen, waarin het ruimtelijk beleid wordt vastgesteld. Diverse provincies en gemeenten hebben het thema 'klimaatadaptatie' al – als onderdeel van een 'goede ruimtelijke ordening' – opgenomen in de structuurvisie. Zo is in de "*Omgevingsvisie Provincie Utrecht*" het bevorderen van een klimaatbestendige leefomgeving als provinciaal belang opgenomen, waarbij de aanpak van wateroverlast, hittestress, overstromingen en droogte centraal staat.

Bestemmingsplan

De gemeenteraad stelt een bestemmingsplan vast in het kader van een 'goede ruimtelijke ordening'. Gemeenten kunnen klimaatadaptatie scharen onder een goede ruimtelijke ordening. Een beperkt aantal gemeenten heeft inmiddels klimaatadaptieve maatregelen in de planregels van een bestemmingsplan opgenomen. Zo had de gemeente Eindhoven in het bestemmingsplan "Lichthoven Fase 2" een voorwaardelijke verplichting opgenomen om minimaal 3.600 m² groenvoorzieningen te realiseren in het plangebied, ter voorkoming van hittestress. Daarnaast is het plan, voorafgaand aan de vaststelling, getoetst aan het gemeentelijk beleid voor klimaatadaptatie. In dit kader is ook specifiek onderzoek verricht naar de effecten van het plan op hittestress in de stad. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State oordeelde dat de gemeente daarmee voldoende had aangetoond dat ten aanzien van het project geen sprake was van een "*onaanvaardbare toename van hittestress.*"²

Juridisch instrument klimaatadaptatie onder de Omgevingswet

De Omgevingswet treedt per 1 januari 2024 in werking. Onder de Omgevingswet kunnen het Rijk, provincies en gemeenten verder aan de slag met het thema klimaatadaptatie. In de omgevingsvisie kunnen de ambities wat betreft klimaatadaptatie worden vastgelegd. In het omgevingsplan (de vervanger van het bestemmingsplan) kunnen regels worden opgenomen over de "*fysische leefomgeving*". Vanwege de bredere reikwijdte van het omgevingsplan hoeft men de onderbouwing niet enkel meer te zoeken in de ruimtelijke relevantie, maar kan een verwijzing naar het tegengaan van klimaatverandering ook voldoende zijn (artikel 2.1, lid 3, onder a, b en i Omgevingswet). Wij verwachten daarom dat de juridische mogelijkheden om klimaatadaptieve maatregelen te nemen eerder toenemen dan afnemen onder de Omgevingswet de komende jaren.

² ABRvS 16 november 2022, [ECLI:NL:RVS:2022:3312](https://www.eclinet.nl/uitspraken/ABRvS/2022/3312).

Tot slot

Alhoewel sommige provincies en gemeenten al volop aan de slag zijn met het thema klimaatadaptatie, biedt de Omgevingswet diverse – en ruimere – mogelijkheden om het thema klimaatadaptatie onder meer te implementeren in het omgevingsplan en de bijbehorende planregels.

Deze blog is geschreven door Monique Rus en Reimer Helder is onderdeel van onze blogreeks 'Aftellen naar de Omgevingswet'. Heeft u vragen naar aanleiding van een van onze blogs over de Omgevingswet, neemt u dan gerust contact met ons op. Wij zijn u graag van dienst.

Voor meer informatie:

Monique Rus
+31 30 25 95 521
moniquerus@vbk.nl

Reimer Helder
+31 30 25 95 549
reimerhelder@vbk.nl